

มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล : ศึกษาเฉพาะกรณีด้าน การเงินการธนาคารของธนาคารพาณิชย์

ดาวัลย์ ขาวสนิท*

พินิจ ทิพย์มณี†

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทำการศึกษามาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล โดยเฉพาะกรณีด้านการเงินการธนาคารของธนาคารพาณิชย์ เป็นการศึกษาจากมาตรการทางกฎหมายของสหภาพยุโรป (EU) และข้อตกลงรัฐสภายุโรปและองค์การเพื่อความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) อังกฤษ เครือรัฐออสเตรเลีย สาธารณรัฐฝรั่งเศส และสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี เพื่อให้ทราบถึงแนวทางแก้ไข ปรับปรุงมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลด้านการเงินการธนาคารของธนาคารพาณิชย์ของประเทศไทยให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

จากการศึกษาพบว่า มาตรการทางกฎหมายของประเทศไทยในปัจจุบันยังไม่สามารถให้ความคุ้มครองแก่ผู้ใช้บริการธนาคารพาณิชย์ได้อย่างเพียงพอ อันเนื่องมาจากการไม่มีกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลเป็นการเฉพาะ จึงทำให้ยังขาดหลักเกณฑ์หรือมาตรการ ในการให้ความคุ้มครองแก่ข้อมูลส่วนบุคคล โดยเฉพาะหลักเกณฑ์ในการเก็บรวบรวม การใช้ และการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลที่ได้มาตรฐาน และเป็นระบบที่เหมาะสม อีกทั้งผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำละเมิดต่อข้อมูลส่วนบุคคล กลับไม่ได้รับการแก้ไขเยียวยาความเสียหายเท่าที่ควร แม้ว่ากฎหมายรัฐธรรมนูญจะได้มีการบัญญัติให้ความคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลไว้อย่างชัดเจน แต่ลักษณะการให้ความคุ้มครองโดยรัฐธรรมนูญเป็นการให้ความคุ้มครองในระดับกว้าง ซึ่งโดยปกติมีอากว้างหลักเกณฑ์หรือมาตรการต่างๆ ที่มีลักษณะเป็นรายละเอียดไว้ในรัฐธรรมนูญได้ ซึ่งบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญเพียงอย่างเดียวไม่อาจที่จะให้ความคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ที่จัดเก็บโดยภาคเอกชนได้อย่างเพียงพอ

ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะแนวทางในการออกกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลด้านการเงินการธนาคารของธนาคารพาณิชย์ โดยการออกกฎหมายดังกล่าวจะต้องกำหนดหลักเกณฑ์และขอบเขตในการให้ความคุ้มครองโดยอาศัยหลักกฎหมายของต่างประเทศมาเป็นแนวทางในการบัญญัติกฎหมายของประเทศไทย ก็จะต้องกำหนดค่านิยมของคำว่าข้อมูลส่วนบุคคลให้มีความชัดเจน นิยามโดย

* นักศึกษาลัทธิศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

† ** อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

แยกประเภทของข้อมูลส่วนบุคคลประเภททั่วไป (Non-Sensitive Data) และ ข้อมูลส่วนบุคคลที่กระทบต่อความรู้สึก (Sensitive Data) เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีปฏิบัติที่เหมาะสมตามประเภทของข้อมูล รวมถึงกำหนดหลักเกณฑ์กระบวนการให้ความปลอดภัยต่อข้อมูลของผู้ใช้บริการ ตั้งแต่กระบวนการจัดเก็บรวบรวมข้อมูล การใช้ ตลอดจนการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล และควรกำหนดให้องค์กรที่มีหน้าที่ควบคุมดูแลให้ความคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลและบังคับให้เป็นไปตามกฎหมายเฉพาะ เพื่อให้กฎหมายดังกล่าวมีมาตรฐานการคุ้มครองตามแบบสากลและเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ABSTRACT

This thesis aims to study on legal measures for data privacy. Especially, studying on specific area in finance and banking of Commercial bank is a study from the legal measures of the European Union (EU), European Parliament agreements (EP), Organization for Economic Co-operation and Development (OECD), England, Australia, France and Germany in order to resolve and improve Thai legal measures for data privacy more effectively.

According to the study, in this thesis has found that current Thai legal measures for data privacy is not cover all the Commercial bank's customers because of not having laws enforcement on data privacy. Thus, the Commercial bank still don't have principles or measures to protect their customer information, specially, principles of data collection, data compilation, data using and disclosure of personal data which are systematic. The Commercial bank is not responsible for those who are directly affected by personal data infringement, though, legal measures for data privacy is prescribed in constitution. Although, the constitution is cover all data privacy but cannot provide specific principles or measures in its articles. This means the provisions of the constitution cannot protect the data privacy which is collected by the state organization.

As a researcher, I suggest to legislate on legal measures for data privacy. The legislation must be defined of principles, means and area of protection by taking legal principles from other country. Also, in the legal measures for data privacy must be clearly focus on meaning of data privacy by separating the Non-Sensitive Data and Sensitive Data. To set the principles and practices of category of information, security of customer's information from the data collection, data compilation, data using and disclosure of personal data should have an organization which are responsible and supervise the data privacy and laws enforcement in order to make legal measures for data privacy in Thailand similar to international standard and be more effective.

1. บทนำ

ธนาคารพาณิชย์เป็นองค์กรภาคเอกชนที่มีขนาดใหญ่ มีบทบาทสำคัญในการช่วยพัฒนาและขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศ อีกทั้งยังเป็นแหล่งรวมฐานข้อมูลส่วนบุคคลขนาดใหญ่ที่สุดองค์กรหนึ่ง ที่มีการประกอบธุรกรรมและโอนถ่ายข้อมูลจำนวนมากมหาศาลอยู่ตลอดเวลา การที่ธนาคารพาณิชย์มีข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ใช้บริการอยู่ในความครอบครอง จะแน่ใจอย่างไรว่าข้อมูลส่วนบุคคลที่ให้ไว้ต่อสถาบันการเงินจะมีมาตรการรักษาความปลอดภัยมากน้อยเพียงใด มีขอบเขตจำกัดการใช้ข้อมูลหรือไม่ และมีการนำข้อมูลส่วนบุคคลไปใช้เพื่อแสวงหาผลประโยชน์อื่นนอกเหนือวัตถุประสงค์ที่ธนาคารได้แจ้งให้ลูกค้าทราบหรือไม่ ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันคือในกรณีที่ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ใช้บริการบางประเภท เช่น เลขบัตรประจำตัวประชาชน ที่อยู่ หมายเลขโทรศัพท์ ฐานเงินเดือน แหล่งที่มาของรายได้ สถานที่ทำงาน ข้อมูลการเดินบัญชีหรือการทำธุรกรรมทางการเงิน เกิดการรั่วไหลสู่บุคคลภายนอก ผู้ประกอบธุรกิจบริการต่างๆ หรือ ต่อสาธารณะ ไม่ว่าจะเกิดจากระบบความปลอดภัยที่ไม่ได้มาตรฐานของธนาคารหรือธนาคารพาณิชย์เองเป็นผู้นำมาเปิดเผย ปัญหาเหล่านี้ย่อมก่อให้เกิดความเสียหายต่อผู้เป็นเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลนั้น อีกทั้งยังสร้างความเดือดร้อนรำคาญ และอาจทำให้เจ้าของข้อมูลเสื่อมเสียชื่อเสียง หรือนำไปสู่อาชญากรรมได้

ซึ่งในปัจจุบันประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลเป็นการทั่วไป คงมีเฉพาะกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลเฉพาะบางเรื่อง แต่ยังไม่มียกกฎหมายฉบับใดที่บัญญัติขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่อยู่ในความครอบครองของเอกชนโดยเฉพาะ โดยกฎหมายที่มีอยู่ในปัจจุบันไม่อาจให้ความคุ้มครองเยียวยาแก่ผู้เสียหายได้อย่างเพียงพอ และเมื่อพิจารณาการให้ความคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของประเทศต่างๆ จะเห็นได้ว่าหลายประเทศทั่วโลกต่างได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลเป็นอย่างมาก โดยมีการตรากฎหมายขึ้นเป็นการเฉพาะทั้งในระดับระหว่างประเทศและภายในประเทศ

ประเด็นปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาที่เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลกำลังเผชิญ โดยกฎหมายที่มีอยู่ในปัจจุบันไม่สามารถให้ความคุ้มครองสิทธิดังกล่าวแก่ผู้เป็นเจ้าของข้อมูลได้อย่างเต็มที่ ประเทศไทยจึงมีความจำเป็นต้องออกกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลให้ทัดเทียมกับนานาอารยประเทศ เพื่อเป็นหลักประกันให้กับนักลงทุน ผู้ติดต่อค้าขาย ตลอดจนประชาชนในประเทศให้ได้รับการคุ้มครองที่ได้มาตรฐานและมีประสิทธิภาพ เพื่อรักษาสมดุลระหว่างประโยชน์ของผู้ประกอบธุรกิจกับผู้เป็นเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลนั้น

2. ความหมาย แนวความคิดเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล

2.1 แนวความคิด ความหมายของข้อมูลส่วนบุคคล

2.1.1 แนวความคิดในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล

สิทธิส่วนบุคคล ได้ก่อตัวและมีประวัติความเป็นมาอันยาวนานในสังคมตะวันตก ซึ่งแนวคิดดังกล่าว มีรากฐานมาจากความคิดของพวกสโตอิก (Stoic) ที่เชื่อว่า มนุษย์ในสภาวะธรรมชาติที่สมบูรณ์นั้น เป็นอุดมคติที่สูงส่งในชีวิต การที่มนุษย์บรรลุภาวะดังกล่าวได้ มนุษย์ต้องมีความเป็นตัวของตัวเองและรู้จักการดำรงชีวิตอย่างมีเหตุผล ความมีเหตุผลจะช่วยให้มนุษย์รู้จักแยกแยะว่าสิ่งใดเป็นความดีหรือความชั่วได้ แก่นแท้ของความเป็นมนุษย์อยู่ที่ความสามารถที่จะใช้เหตุผลซึ่งเป็นพรสวรรค์ที่ทำให้มนุษย์มีความแตกต่างจากสัตว์โลกอื่นๆ ดังนั้นปัจเจกชนจึงมีสิทธิตามธรรมชาติ (Natural Rights) ในฐานะที่เกิดเป็นมนุษย์และสิทธิตามธรรมชาติของมนุษย์ เป็นสิทธิที่มีอาจจำหน่ายโอนหรือถูกยกเลิกเพิกถอนไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น โดยนัยดังกล่าวนี้ สิทธิตามธรรมชาติของมนุษย์ในฐานะปัจเจกชน จึงเป็นหลักการสูงสุดทั้งในทางจริยธรรมและทางกฎหมาย

2.1.2 ความหมายของข้อมูลส่วนบุคคล

ข้อมูลส่วนบุคคล (Personal Information, Personal Data) เป็นคำที่มีความหมายแทรกอยู่ในความหมายของคำว่า “สิทธิส่วนบุคคล” (Right to Privacy) ซึ่งมีความหมายกว้าง และยังมีความเห็นที่หลากหลายที่ได้แย้งกันอยู่ว่าจะอะไรบ้างคือข้อมูลส่วนบุคคล ซึ่งกฎหมายของแต่ละประเทศก็ได้มีการบัญญัติให้คำนิยามที่แตกต่างกันออกไป ดังนี้

EU Directive 95/46/EU ได้ให้คำนิยาม “ข้อมูลส่วนบุคคล (Personal Information)” หมายถึง ข้อความใดๆที่เกี่ยวกับบุคคลธรรมดาอันระบุตัวหรืออาจระบุตัวบุคคลนั้นได้ ซึ่งบุคคลที่อาจระบุตัวได้ไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อมนี้อาจทำได้โดยการอ้างอิงจากหมายเลขเฉพาะของบุคคล หรือจากปัจจัยอื่นๆ ที่มีลักษณะเฉพาะในทางร่างกาย จิตใจ ฐานะทางเศรษฐกิจ เอกลักษณะทางวัฒนธรรม และสังคมของบุคคลนั้นเป็นต้น

ความหมายตามแนวทางของ OECD “ข้อมูลส่วนบุคคล” หมายความว่าข้อความใดๆอันระบุตัวหรืออาจระบุตัวบุคคลได้

The Privacy Act 2000 ของเครือรัฐออสเตรเลียได้ให้คำนิยามของคำว่า “ข้อมูลส่วนบุคคล” หมายถึง ข้อมูลหรือความเห็นไม่ว่าจะจริงหรือเท็จ และไม่ว่าจะบันทึกไว้ในสื่อประเภทใดโดยข้อมูลดังกล่าวเกี่ยวข้องกับปัจเจกบุคคลอันปรากฏลักษณะเฉพาะตัวอย่างชัดเจนหรืออาจสืบหาตัวบุคคลได้จากข้อมูลหรือความเห็นดังกล่าว

Federal Data Protection Act 2001 ของสหพันธสาธารณรัฐเยอรมนีให้ความหมายของ “ข้อมูลส่วนบุคคล” หมายถึง ข้อมูลข่าวสารใดๆ เกี่ยวกับบุคคล หรือข้อความแวดล้อมใดๆ ที่บ่งชี้ หรือสามารถชี้เฉพาะถึงตัวบุคคล (บุคคลผู้เป็นเจ้าของข้อมูล) ได้

เมื่อพิจารณาความหมายของคำว่า “ข้อมูลส่วนบุคคล” ดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปการ ให้ความหมายของข้อมูลส่วนบุคคลออกเป็นสองประเภท ดังนี้

ประเภทแรก การให้ความหมายข้อมูลส่วนบุคคลในความหมายกว้าง เป็นการให้ ความหมายตามแนวทางของ EU Directive 95/46/EC ได้แก่ ประเทศสมาชิก EU และประเทศที่ไม่ได้เป็น สมาชิกแต่ต้องการมีกฎหมายที่ได้มาตรฐานทัดเทียมกันในระดับสากล เช่น ประเทศอังกฤษ เครือรัฐ ออสเตรเลีย เป็นต้น

ประเภทที่สอง เป็นการให้ความหมายข้อมูลส่วนบุคคลในความหมายแคบ คือจะให้คำ นิยามไว้ในลักษณะที่เป็นกฎหมายกลางแล้วจึงตราบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเรื่องขึ้นใช้บังคับ เช่น สหรัฐอเมริกา เป็นต้น

2.2 ความสำคัญของการให้ความคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล

ปัจจุบันการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและคอมพิวเตอร์ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญและส่งผลกระทบต่อ การดำรงชีวิตของมนุษย์ ไม่ว่าจะด้วยประสิทธิภาพ ความทันสมัย ความสะดวกรวดเร็ว และประโยชน์ใน การนำมาประยุกต์ใช้ในด้านต่างๆ ส่งผลให้ประเทศต่างๆ ได้มีการผลักดันให้มีกฎหมายคุ้มครองข้อมูล ส่วน บุคคลเพื่อเป็นการให้หลักประกันที่ดีเพียงพอต่อ การคุ้มครองความเป็นส่วนตัวของพลเมือง การให้ความ คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลจะต้องรักษา คุณภาพระหว่างสิทธิขั้นพื้นฐานในความเป็นส่วนตัว และความมั่นคงของรัฐ ดังนั้น จึงทำให้เห็นความสำคัญของกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ดังต่อไปนี้

(1) ในระดับระหว่างประเทศ การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานอันเป็น มาตรฐานขั้นต่ำในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ซึ่งในปัจจุบันกฎหมายในระดับระหว่างประเทศเองได้รับรอง และกำหนดเป็นหลักเกณฑ์ในการให้ความคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลไว้แล้ว เช่น Guidelines on the Protection of Privacy and Transborder Flows of Personal Data ขององค์การความร่วมมือและการพัฒนา เศรษฐกิจ (OECD) หรือ Guidelines concerning computerized personal data files ของสหประชาชาติ การยอมรับหลักการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในระดับกฎหมายระหว่างประเทศมีความสำคัญต่อประเทศ ไทยในปัจจุบันและในอนาคตอย่างมาก เนื่องจากประเทศที่เป็นสมาชิกองค์การระหว่างประเทศต่างๆ ไม่น้อยญาติให้มีการโอนถ่ายข้อมูลไปยังประเทศที่ยังไม่มีมาตรฐานการคุ้มครองข้อมูลที่ดีพอ

(2) แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการทางการเมือง เนื่องจากมาตรการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลเป็น มาตรการที่พัฒนาขึ้นมาเป็นลำดับของการให้ความคุ้มครองสิทธิของประชาชนในระบอบการปกครองแบบ ประชาธิปไตย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นการแสดงออกถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในแนวรุก ในการเข้าถึง

ข้อมูลของตนเมื่ออยู่ในความครอบครองของรัฐ มิใช่เพียงการแสดงออกทางการเมืองเฉพาะที่รัฐเปิดโอกาสในการเลือกตั้งหรือลงประชามติเท่านั้น ข้อมูลส่วนบุคคลต้องได้รับความคุ้มครองโดยกฎหมายเช่นเดียวกับนานาชาติอื่นที่ต่างมีกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลแล้ว

(3) การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจแบบเสรีที่กำลังเกิดขึ้น ในปัจจุบันและเกิดขึ้นมากขึ้นอย่างรวดเร็วซึ่งจำกัดในอนาคต ไม่ว่าจะเป็นการซื้อขายผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต การใช้บัตรเครดิตเพื่อชำระค่าสินค้าหรือบริการผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ซึ่งอาจก่อให้เกิดปัญหาร้ายแรงคือ การนำข้อมูลส่วนบุคคลไปใช้เพื่อขายสินค้าหรือบริการ การมีใบแจ้งหนี้มาที่บ้าน แต่ผู้มีชื่อเป็นลูกหนี้ไม่เคยทำสัญญาเช่นนั้น เป็นต้น

(4) ต้องมีกฎหมายให้ทันต่อความก้าวหน้าของเทคโนโลยี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันเทคโนโลยีมีความก้าวหน้ามากขึ้นเท่าใด ความเป็นส่วนตัวหรือสิทธิของบุคคลย่อมมีความเสี่ยงต่อการถูกล่วงละเมิดได้ง่ายมากยิ่งขึ้นเท่านั้น ทั้งในการติดต่อสื่อสารผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตยังสามารถเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารได้โดยไร้ขีดจำกัดในเวลาเพียงเสี้ยววินาทีต่อการควบคุม

(5) สร้างความเชื่อมั่นให้เกิดขึ้น การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลจะทำให้เกิดความเชื่อมั่นว่าข้อมูลของตนจะปลอดภัยซึ่งจะก่อให้เกิดการพัฒนาในด้านต่างๆ มากยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นงานศิลปะ ธุรกิจการลงทุนจะเกิดขึ้นอย่างเสรี โดยกฎหมายคุ้มครองข้อมูลจะมีบทบาทหลักในเรื่องต่างๆ คือการจัดเก็บข้อมูลอย่างจำกัดโดยได้มาด้วยวิธีการที่ถูกต้องและชอบด้วยกฎหมาย ข้อมูลที่จัดเก็บจะต้องมีคุณภาพเป็นข้อมูลที่มีวัตถุประสงค์ตรงกับการจัดเก็บ การนำข้อมูลไปใช้จะต้องอยู่ภายในกรอบวัตถุประสงค์เท่านั้น

3. มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล

3.1 มาตรการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลตามกฎหมายระหว่างประเทศ

หลักเกณฑ์การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของสหภาพยุโรป (EU) และข้อตกลงรัฐสภายุโรปและองค์การเพื่อความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD)

ในปี ค.ศ. 1980 องค์การเพื่อความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจและการพัฒนา (The organization for economic cooperation and development) ได้ออก Guidelines governing the protection of privacy and transporter data flows of personal data ซึ่งเป็นหลักการขั้นพื้นฐาน ในการให้ความคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่อยู่ในรูปอิเล็กทรอนิกส์ที่หลายประเทศต่างยอมรับ โดยมีสาระสำคัญคือข้อมูลส่วนบุคคลต้องได้รับความคุ้มครองที่เหมาะสมในทุกขั้นตอนตั้งแต่การเก็บรวบรวม การใช้ การเก็บรักษา และการเปิดเผย

ต่อมาในปี ค.ศ.1995 สหภาพยุโรปได้ออกหลักเกณฑ์ที่สำคัญ “Directive 95/46/EC on the protection of Individuals with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data” เพื่อผลักดันให้กฎหมายในหมู่ประเทศสมาชิกมีความสอดคล้องกัน ในการให้การประกันที่ดีพอต่อ

การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของพลเมืองของสหภาพยุโรป โดยปราศจากข้อจำกัดที่เกิดจากความแตกต่างกันของกฎหมายกฎเกณฑ์ทางสังคมและวัฒนธรรม โดยให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ใน Directive ภายในปี ค.ศ. 1998 และต่อมาในปี ค.ศ. 2002 สหภาพยุโรปได้ออกหลักเกณฑ์การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลเพิ่มเติมคือ “Directive 2002/58/EU concerning the processing of personal data and protection of privacy in the electronic communication sector (Directive on privacy and electronic communication)” โดยกำหนดรายละเอียดให้ผู้ให้บริการเกี่ยวกับการติดต่อสื่อสารทางอิเล็กทรอนิกส์ต้องมีมาตรการให้ความคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล เช่น จัดให้มีมาตรการรักษาความปลอดภัยและความลับของข้อมูลที่ส่ง หรือการลบข้อมูลจากรายชื่อเมื่อหมดความจำเป็น

Directive 95/46/EC มีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดแนวทางในการบัญญัติกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลก็เพื่อให้ประเทศสมาชิกของยุโรปมีแนวทางในการบัญญัติกฎหมายให้สอดคล้องกัน โดยคำนึงถึงการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานและเสรีภาพของบุคคล (Fundamental rights and free of natural persons) โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเป็นส่วนตัวของบุคคล (Right to Privacy) โดยมีขอบเขตของกฎหมายใช้กับการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลทั้งหมดหรือ แต่บางส่วน โดยอัตโนมัติ หรือโดยวิธีการอื่นใด โดยข้อมูลส่วนบุคคลนั้นเป็นส่วนหนึ่งของระบบการจัดเก็บข้อมูล แต่ไม่ใช่บังคับกับการประมวลผลข้อมูล ที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย (Public Security) ความมั่นคงของรัฐ (State Security) การบังคับตามกฎหมายอาญา และการประมวลผลโดยบุคคลธรรมดาในเรื่องส่วนตัว หรือเรื่องภายในครอบครัว

3.2 มาตรการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในต่างประเทศ

3.2.1 การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของประเทศอังกฤษ

ประเทศอังกฤษได้ออก Data Protection Act 1998 เพื่อนำหลักการให้เป็นไปตาม The European Data Protection Directive (95/46/EU), EU Directive (95/46/EU) โดยมีผลบังคับใช้ในครั้งแรกเมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม 1998 และได้มีการปรับปรุงจนเป็นฉบับสมบูรณ์ (Fully) ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่ 1 มีนาคม 2000 กฎหมายฉบับนี้มีความละเอียดและสลับซับซ้อนกว่า Data Protection Act 1984 โดยกฎหมายฉบับนี้มีผลใช้บังคับกับข้อมูลที่ถูกระบุผลด้วยมือซึ่งถูกจัดเก็บไว้ในแฟ้มข้อมูลและประมวลผล โดยวิธีการอัตโนมัติด้วย รวมทั้ง มีการกำหนดเงื่อนไขหรือบรรทัดฐานขั้นต่ำของการประมวลผลข้อมูลที่จะถือว่าการประมวลผลข้อมูลที่ชอบด้วยกฎหมาย

3.2.2 การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของเครือรัฐออสเตรเลีย

กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของเครือรัฐออสเตรเลียได้แก่ กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่เรียกว่า The Privacy Act 2000 นอกจากนี้แล้วการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในเครือรัฐออสเตรเลียมีได้จำกัดเฉพาะแก่ The Privacy Act เท่านั้น แต่ยังมีกฎหมายอื่นๆด้วย เช่น กฎหมายที่อยู่ในรูปของแนวคำพิพากษาที่เรียกว่ากฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) รวมทั้งรัฐบัญญัติ (Statute) อื่นๆ

ทั้งในระดับสหพันธรัฐและมลรัฐ และประมวลจริยธรรมที่ไม่มีค่าบังคับเป็นกฎหมายซึ่งออกโดยองค์กรเอกชน อาทิ Insurance Council of Australia, The Australia Direct Marketing Association และ The Australia Bankers Association อย่างไรก็ตาม The Privacy Act 2000 มิได้มีผลกระทบต่อกฎหมายหรือประมวลจริยธรรมที่มีผลใช้บังคับอยู่ก่อนแล้ว

3.2.3 การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของสาธารณรัฐฝรั่งเศส

โดยกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของสาธารณรัฐฝรั่งเศส ได้แก่ รัฐบัญญัติที่ 78-17 ลงวันที่ 6 มกราคม ค.ศ. 1978 ว่าด้วยข้อมูลสารสนเทศ เพิ่มข้อมูลและเสรีภาพ (Loi relative à l'informatique, aux fichiers et aux libertés หรือ The Act on Data Processing Data Files and Individual Liberties)

3.2.4 การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูล (Data Protection Act) ของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ตั้งอยู่บนพื้นฐานในการคุ้มครอง “สิทธิของปัจเจกบุคคลในการกำหนดหรือตัดสินใจเกี่ยวกับการใช้หรือการดำเนินการใดๆ ที่เกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล” หลักการที่ว่า บุคคลเป็นเจ้าของข้อมูลเป็นผู้ควบคุมข้อมูลของตนเอง โดยมีกรณีขเว้นเท่านั้นที่บุคคลจำเป็นต้องเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อประโยชน์ส่วนรวม แต่หน่วยงานที่จะเก็บรวบรวมข้อมูลดังกล่าวต้องดำเนินการโดยน้อยที่สุดและเท่าที่กำหนดวัตถุประสงค์ไว้อย่างชัดเจนเท่านั้น และจะนำไปใช้เพื่อวัตถุประสงค์อื่นนอกเหนือจากที่กำหนดไว้ไม่ได้ นอกจากนี้บุคคลมีสิทธิที่จะได้รับรู้ว่าหน่วยงานมีการจัดเก็บและประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลของตน และหากสงสัยว่ามีการใช้ข้อมูลของเขาโดยไม่ถูกกฎหมายก็สามารถแจ้งให้ผู้ตรวจการด้านการคุ้มครองข้อมูลแห่งสหพันธรัฐ Federal Data Protection Commissioner ตรวจสอบแก้ไขให้ได้

4. วิเคราะห์มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล เฉพาะกรณีด้านการเงินการธนาคารของธนาคารพาณิชย์

4.1 วิเคราะห์ปัญหาการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลจากการใช้บริการธนาคารพาณิชย์กับกฎหมายที่มีอยู่ในปัจจุบัน

เนื่องจากธนาคารพาณิชย์เป็นองค์กรภาคเอกชนที่มีขนาดใหญ่ ธุรกิจอันหลากหลายของธนาคารพาณิชย์ย่อมมีกลุ่มลูกค้าผู้ใช้บริการจำนวนมากมายหลากหลายอาชีพ ซึ่งลูกค้าที่ใช้บริการจะต้องให้ข้อมูลส่วนบุคคลของตนไว้กับธนาคาร ด้วยวัตถุประสงค์เพื่อให้ธนาคารใช้ในการติดต่อ ตรวจสอบและพิจารณาอนุมัติบริการ หรือเป็นหลักฐานอ้างอิงในการทำสัญญา การที่ธนาคารพาณิชย์มีข้อมูลส่วนบุคคลของลูกค้าอยู่ในความครอบครองจึงเป็นการง่ายในการก่อให้เกิดการละเมิดต่อข้อมูลส่วนบุคคล ในกรณีที่ธนาคารพาณิชย์ได้นำข้อมูลส่วนบุคคลของลูกค้าบางประเภท ไปเปิดเผยต่อบุคคลภายนอก ผู้ประกอบธุรกิจบริการต่างๆหรือต่อสาธารณะ ปัญหาเหล่านี้ย่อมก่อให้เกิดความเสียหายต่อผู้เป็นเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลนั้น

อีกทั้งยังสร้างความเดือดร้อนรำคาญ และอาจทำให้เจ้าของข้อมูลเสื่อมเสียชื่อเสียง หรือนำไปสู่อาชญากรรมได้ ถึงแม้ว่าธนาคารพาณิชย์ต่างๆทุกธนาคาร ต่างให้ความสำคัญกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของลูกค้าโดยมีการกำหนดนโยบายการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อรองรับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของลูกค้าของธนาคารนั้นๆ แต่อย่างไรก็ตามนโยบายของธนาคารแต่ละแห่ง ไม่ได้มีผลใช้บังคับในลักษณะของกฎหมายแต่อย่างใด จึงทำให้เกิดปัญหาในการบังคับใช้และการให้ความคุ้มครองแก่ข้อมูลส่วนบุคคลของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลนั้น

4.2 วิเคราะห์ปัญหาการแยกแยะประเภทของข้อมูลส่วนบุคคล

เนื่องจากข้อมูลส่วนบุคคลเป็นข้อมูลที่สามารถบ่งบอกเอกลักษณ์ ลักษณะ หรือความเป็นบุคคลนั้นได้ ข้อมูลส่วนบุคคลจึงมีความสำคัญต่อบุคคลเป็นอันมาก จากการศึกษาร่างกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลเปรียบเทียบกับกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของต่างประเทศ พบว่านิยามคำศัพท์ของคำว่า “ข้อมูลส่วนบุคคล” ถือว่ามีความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะมีผลต่อการกำหนดขอบเขตของการให้ความคุ้มครอง โดยจะเห็นได้จากกฎหมายการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของต่างประเทศ ที่มีการนิยามคำศัพท์ข้อมูลส่วนบุคคล โดยแยกแยะประเภทของข้อมูลส่วนบุคคลไว้อย่างชัดเจน เมื่อได้พิจารณาร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ.พบว่าร่างดังกล่าวยังไม่มียกเว้นข้อยกเว้นที่เป็นกรณีเฉพาะของข้อมูลส่วนบุคคลที่ชัดเจน อีกทั้งยังให้คำนิยามความหมายโดยทั่วไปของข้อมูลส่วนบุคคลเพียงเท่านั้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การนิยามคำศัพท์โดยแยกแยะประเภทของข้อมูลส่วนบุคคลที่ชัดเจน ย่อมทำให้มาตรการทางกฎหมายสอดคล้องกับลักษณะเฉพาะของข้อมูลส่วนบุคคลในแต่ละประเภทที่มีความสำคัญแตกต่างกัน และส่งผลให้การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลตามกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

4.3 วิเคราะห์ปัญหาการเก็บรวบรวม การใช้ และการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลของลูกค้าธนาคารพาณิชย์

ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ใช้บริการถือว่ามีสำคัญต่อการทำธุรกรรมของธนาคาร เนื่องจากข้อมูลส่วนบุคคลดังกล่าวสามารถพิสูจน์ลักษณะของผู้ใช้บริการในแต่ละรายได้ ปัญหาที่พบในปัจจุบันคือ ธนาคารได้เก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ใช้บริการเกินความจำเป็น และการนำข้อมูลส่วนบุคคลส่งต่อยังบริษัทในเครือ หรือมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลส่วนบุคคลของลูกค้าระหว่างธนาคารพาณิชย์กับบริษัทในเครือของธนาคารพาณิชย์ ทั้งนี้แม้ว่าบริษัทในเครือของธนาคารพาณิชย์จะมีความเกี่ยวข้องกับธนาคารพาณิชย์ก็ตาม แต่ในทางกฎหมายถือว่าบริษัทในเครือของธนาคารพาณิชย์กับธนาคารพาณิชย์นั้นต่างฝ่ายต่างมีฐานะเป็นนิติบุคคลแยกต่างหากหากจากกัน เช่นเดียวกับนิติบุคคลอื่น การที่ธนาคารพาณิชย์นำข้อมูลส่วนบุคคลของลูกค้าไปเปิดเผยหรือส่งต่อยังบริษัทในเครือ โดยไม่ได้แจ้งให้ลูกค้าทราบ และไม่ได้ได้รับความยินยอมจากเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล เป็นการกระทำที่นอกเหนือวัตถุประสงค์ การกระทำเหล่านี้ย่อมถือได้ว่าเป็นการละเมิดต่อสิทธิส่วนบุคคลของลูกค้าผู้ซึ่งเป็นเจ้าของข้อมูล

4.4 วิเคราะห์ปัญหาการลงโทษ การบังคับโทษ และสภาพบังคับ

เนื่องจากในปัจจุบันประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลเป็นการเฉพาะ ยังขาดมาตรการในการแก้ไขเยียวยาความเสียหายแก่เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล ที่ได้รับความเสียหายหรือถูกละเมิดข้อมูลส่วนบุคคล ทั้งในด้านความเสียหายที่สามารถคำนวณเป็นเงินได้และความเสียหายทางจิตใจ ซึ่งการบังคับโทษที่เหมาะสมเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่ง ที่จะทำให้การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 ควรมีการบัญญัติกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลขึ้นเป็นการเฉพาะ เพื่อเป็นหลักประกันสร้างความมั่นใจให้กับประชาชนว่าข้อมูลส่วนบุคคลของตนจะได้รับความคุ้มครองอย่างเป็นธรรมตามกฎหมาย และเพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาล่วงละเมิดต่อข้อมูลส่วนบุคคลที่นับวันยิ่งทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น รวมถึงการเข้าถึงข้อมูลโดยปราศจากอำนาจ ซึ่งทั้งนี้เพื่อให้ประเทศไทยได้มีกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่มีกลไกในการให้ความคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลสอดคล้องกับวิวัฒนาการของสังคม และมีเนื้อหาครบถ้วนตามหลักสากลและเป็นที่ยอมรับของนานาประเทศ ควรนำหลักการตามแนวทางขององค์การเพื่อความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจและการพัฒนา (The organization for economic cooperation and development) มาปรับใช้ในการออกกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของประเทศไทย เนื่องจากหลักการดังกล่าวมีความครอบคลุมในเรื่องของการให้ความคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในทุกด้าน

5.2 การที่กฎหมายจะมีประสิทธิภาพได้นั้น สิ่งสำคัญคือจะต้องกำหนดขอบเขตของการให้ความคุ้มครองอย่างชัดเจน โดยควรกำหนดคำนิยามของคำว่าข้อมูลส่วนบุคคลให้มีความชัดเจน ซึ่งทั้งนี้ควรกำหนดคำนิยามโดยแยกแยะประเภทของข้อมูลส่วนบุคคลโดยอาศัยแนวทางตามหลักกฎหมายของต่างประเทศ อย่าง The Privacy Act 2000 ของเครือรัฐออสเตรเลีย กฎหมายการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี Section 3 แห่ง Federal Data Protection Act และ Data Protection Act 1998 ของประเทศอังกฤษ ซึ่งกฎหมายดังกล่าวต่างได้บัญญัตินิยามคำศัพท์ของข้อมูลส่วนบุคคลประเภททั่วไป (Non-Sensitive Data) และข้อมูลส่วนบุคคลประเภทที่กระทบต่อความรู้สึก (Sensitive Data) ใ้ได้อย่างชัดเจน ทั้งนี้เนื่องจากการเป็นการกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีปฏิบัติที่เหมาะสมตามประเภทของข้อมูล ที่มีความพิเศษละเอียดอ่อนแตกต่างกัน และเพื่อให้การคุ้มครองของข้อมูลส่วนบุคคลเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพควรมีการกำหนดให้มีองค์กรที่มีหน้าที่ควบคุมดูแลให้ความคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลและบังคับให้เป็นไปตามกฎหมายเฉพาะ

5.3 การเก็บรวบรวม การใช้ และการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ใช้บริการ ควรมีมาตรฐานความปลอดภัยขั้นสูง ควรกำหนดหลักเกณฑ์กระบวนการให้ความปลอดภัยต่อข้อมูลของผู้ใช้บริการ ตั้งแต่

กระบวนการจัดเก็บรวบรวมข้อมูล การใช้ ตลอดจนการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล โดยออกเป็นกฎหมายระเบียบวิธีปฏิบัติ เพื่อให้ผู้ประกอบการธุรกิจประเภทธนาคาร สถาบันการเงิน หรือธุรกิจภาคเอกชนอื่นๆ ปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกัน โดยหลักเกณฑ์ในการจัดเก็บควรมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

1) การเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคล จะต้องเก็บรวบรวมเท่าที่จำเป็นภายใต้วัตถุประสงค์อันชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งเกี่ยวข้องและจำเป็นโดยตรงกับการให้บริการเท่านั้น

2) ห้ามมิให้ธนาคารเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลเกี่ยวกับพฤติกรรมทางเพศ ประวัติอาชญากรรม ประวัติสุขภาพ หรือข้อมูลอื่นใดที่กระทบต่อความรู้สึกของประชาชนตามที่กำหนดในกฎกระทรวง เว้นแต่ได้รับความยินยอมเป็นหนังสือจากเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล

3) การเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลจากแหล่งอื่นที่ไม่ใช่จากเจ้าของข้อมูลโดยตรง และโดยปราศจากความยินยอมของเจ้าของข้อมูลจะกระทำไม่ได้

4) จะต้องดำเนินการแก้ไขข้อมูลส่วนบุคคลที่อยู่ในความครอบครองให้ถูกต้องสมบูรณ์ และทันสมัย ตามที่เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลร้องขอเป็นหนังสือ

5) ธนาคารจะต้องจัดให้มีนายทะเบียนทำหน้าที่ควบคุมดูแลและรับผิดชอบในการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคล

ทั้งนี้เพื่อป้องกันการรั่วไหลของข้อมูล และการเข้าถึงข้อมูลโดยปราศจากอำนาจ โดยจัดให้มีการสอดคล้องกับกฎหมายระหว่างประเทศ หรือกฎหมายของประเทศอื่นๆ ที่จัดได้ว่ามีมาตรฐานการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่สูงและได้คุณภาพ และเพื่อเป็นการคุ้มครองประโยชน์ของผู้ใช้บริการให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

5.4 การลงโทษ การบังคับโทษ และสภาพบังคับ ควรนำหลักความรับผิดชอบเด็ดขาด (Strict Liability) มาใช้ในกรณีที่มีการดำเนินการใดๆ เกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล โดยผู้ที่กระทำความผิดจะต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนไม่ว่าจะเป็นการจงใจหรือประมาทเลินเล่อหรือไม่ก็ตาม และควรกำหนดโทษสำหรับความผิดที่เกิดจากนิติบุคคล ให้มีโทษที่หนักกว่าผู้กระทำความผิดที่เป็นบุคคลธรรมดา เพื่อเป็นการปราบปราม ยับยั้ง เนื่องจากในสถานการณ์ปัจจุบันมีผู้กระทำความผิดอันมีผู้ประกอบการซึ่งเป็นนิติบุคคลเป็นจำนวนมาก และในกรณีที่มีการกระทำความผิดซ้ำ ควรเพิ่มอัตราค่าปรับเป็นจำนวนสองเท่า หรือมากกว่านั้น

ซึ่งทั้งนี้ผู้วิจัยมีความเห็นว่าการออกกฎหมายเพื่อคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลเป็นการเฉพาะ มีความจำเป็นอย่างเร่งด่วน และกฎหมายดังกล่าวจำเป็นต้องมีหลักเกณฑ์ วิธีการ ที่รัดกุมและเหมาะสมกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจริง เพื่อให้การคุ้มครองสิทธิของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลเกิดผลสำเร็จได้จริงในทางปฏิบัติ และเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

บรรณานุกรม

- จันทจิรา เอี่ยมมยุรา. “แนวคิดและหลักการร่างกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของประเทศไทย.” วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (ธันวาคม 2547).
- ทวีเกียรติ ดุริยะประพันธ์. ปัญหาและการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพมหานคร : วิทยาลัยข้าราชการตุลาการศาลยุติธรรม สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม, 2547.
- บรรเจิด สิงคะเนติ และคณะ. ปัญหาและมาตรการทางกฎหมายในการรับรองและคุ้มครองสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว (Right to privacy) (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2554.
- พิชัยศักดิ์ หรยางกูร, และนริศรา แดงไผ่. “หน่วยที่ 3 หลักความยินยอม.” www.stou.ac.th/Schools/Slw, 7 กุมภาพันธ์ 2560.
- พิมพ์ดาว จันทระจันตี. “คดีการดักรับโทรศัพท์และสิทธิในการมีชีวิตรส่วนตัว.” <http://www.public-law.net/publaw/view.aspx?id=560>, 1 ตุลาคม 2560.
- Christopher and Feddy Kosten. Introduction and Round-Up: Data Protection Law of the World volume 1 of 2. London: Sweet & Maxwell, 1998.
- Cranston, Ross. **Principles on Banking Laws**. Oxford: Clarendon Press, 1997.
- David Banisar, “Privacy and Human Rights : An International Survey of Privacy Laws and developments”, EPIC, 2000.
- Mark Littman & Peter Carter Ruck. **Privacy and the Law**. London: Steven & Son Limited, 1970.
- Peter Carey. Data Protection in the UK. London: Blackstone’s Press, 2000.